

ČESKÁ REPUBLIKA

ROZSUDEK
JMÉNEM REPUBLIKY

Nejvyšší správní soud rozhodl v senátě složeném z předsedkyně senátu Veroniky Juříčkové a soudců Filipa Dienstbiera a Václava Štencla v právní věci navrhovatele: **L. D.**, o kasační stížnosti navrhovatele proti usnesení Krajského soudu v Praze ze dne 30. 9. 2025, č. j. 37 Na 26/2025-14,

t a k t o :

Usnesení Krajského soudu v Praze ze dne 30. 9. 2025, č. j. 37 Na 26/2025-14, **se ruší** a věc **se vrací** tomuto soudu k dalšímu řízení.

Odůvodnění:

I. Vymezení případu

[1] Navrhovatel podáním ze dne 31. 8. 2025 sdělil Krajskému soudu v Praze, že by chtěl podat žalobu na ochranu před nezákonným zásahem spočívajícím v jednání příslušníků Vězeňské služby České republiky, Věznice Vinařice. Konkrétně měli dozorcí pochybit při kontrolní prohlídce cel v tom, že prohlídku provedli bez přítomnosti svědků z řad odsouzených. Zároveň mělo dojít při prohlídce ke ztrátě tyčinek Snickers, které patřily navrhovateli, přičemž některé z nich se později objevily ve skříňce jiného odsouzeného. Za účelem sepsu a podání žaloby navrhovatel požádal krajský soud o osvobození od soudních poplatků a ustanovení zástupce z řad advokátů.

[2] Krajský soud navrhovatele přípisem ze dne 8. 9. 2025, č. j. 37 Na 26/2025-5, poučil, že soudy ve správním soudnictví rozhodují o veřejných subjektivních právech, nikoli o náhradě škody. Současně navrhovatele pro účely rozhodnutí o žádosti o osvobození od

soudních poplatků a ustanovení zástupce vyzval ke sdělení, kolika tyčinek Snickers se má žaloba dotýkat, v jaké byly hodnotě a z jakých prostředků je navrhovatel pořídil, popř. jakým způsobem je získal. Navrhovatel v reakci na výzvu uvedl, že na podání žaloby trvá, neboť se jí chce domoci toho, aby krajský soud jednání dozorců posoudil jako nezákonný zásah. K původu tyčinek Snickers a jejich hodnotě se navrhovatel nevyjádřil.

[3] Krajský soud v záhlaví označeným usnesením přiznal navrhovateli osvobození od soudních poplatků v rozsahu 95 %, návrh na ustanovení zástupce krajský soud zamítl. V odůvodnění usnesení krajský soud poukázal na skutečnost, že navrhovatel soudu nedoložil své majetkové a výdělkové poměry a k výzvě soudu ani neobjasnil původ majetku nepatrné hodnoty (tyčinek Snickers). Vězeňská služba k žádosti krajského soudu uvedla, že navrhovatel nemá příjmy z pracovní činnosti, neboť v rozhodném období nebyl pracovníčně zařazen, a nemá ani zabavitelné finanční prostředky. Krajský soud v napadeném usnesení dospěl k závěru, že navrhovatel nemá prostředky na úhradu celého soudního poplatku, avšak pro osvobození v plném rozsahu nejsou dány zvláště závažné důvody s ohledem na neúplnost navrhovatelových tvrzení. Při určení podílu osvobození krajský soud zohlednil hodnotu tyčinek Snickers, která přibližně odpovídá částce 100 Kč, tedy 5 % ze soudního poplatku, jehož výše činí dle sazebníku 2 000 Kč.

[4] K žádosti o ustanovení zástupce krajský soud uvedl, že ustanovení zástupce neshledal nezbytně třeba k ochraně navrhovatelových práv. Dle krajského soudu navrhovatel v podání dostatečně vymezil, v jakém konkrétním jednání spatřuje nezákonný zásah a zkrácení na právech. Dle krajského soudu pouze chybí upřesnění, kdy konkrétně mělo k zásahu dojít. Navrhovateli by proto k podání žaloby postačovalo zopakovat obsah již učiněného podání, doplnit datum zásahu a označit k němu důkazy. K tomuto postupu není dle krajského soudu třeba mu ustanovovat zástupce. Z jiného řízení navíc bylo krajskému soudu známo, že navrhovatel je schopen před soudem samostatně vystupovat a hájit svá práva. Krajský soud také přihlédl k bagatelnímu charakteru věci a k tomu, že navrhovatel se může případné náhrady škody domáhat v občanském soudním řízení.

II. Kasační stížnost

[5] Navrhovatel (dále jen „stěžovatel“) podal proti usnesení krajského soudu kasační stížnost. Namítá, že krajský soud se dostatečně nezabýval jeho osobními a majetkovými poměry, neboť jej nevyzval, aby je uvedl a doložil. Krajský soud pouze požádal vězeňskou službu, aby potvrdila délku trestu odnětí svobody, stěžovatelovu pracovní nezařazenost a jeho majetkové poměry. Takto získané údaje však stěžovatel považuje za nedostatečné. Stěžovatel je zcela nemajetný, bez příjmů a s exekucemi. Pobírá pouze sociální kapesné ve výši 150 Kč měsíčně, které je určeno na nákup hygienických prostředků. Není proto schopen uhradit ani 5 % soudního poplatku odpovídající částce 100 Kč.

[6] Stěžovatel rovněž nesouhlasí s tím, že mu pro sepsání a podání zásahové žaloby nebyl ustanoven zástupce z řad advokátů. Krajský soud v napadeném usnesení odůvodnil neustanovení zástupce tím, že stěžovatel je schopen sám dostatečně hájit svá práva, jak vyplývá z jiného soudního řízení. S tím však stěžovatel nesouhlasí, neboť v tomto jiném soudním řízení byl úspěšný právě proto, že mu byl zástupce z řad advokátů ustanoven. Stěžovatel sám není schopen žalobu na ochranu před nezákonným zásahem sepsat, má

pokračování

pouze obecné právní povědomí. Jím formulovaná žaloba by nutně vedla k výzvám soudu k doplňování či opravám, což by dle stěžovatele bylo náročné, zdlouhavé a neefektivní.

III. Posouzení Nejvyšším správním soudem

[7] Nejvyšší správní soud kasační stížnost posoudil a dospěl k závěru, že je důvodná.

[8] V nyní souzené věci stěžovatel činí sporným závěr napadeného usnesení krajského soudu o rozsahu osvobození od soudních poplatků a závěr o neustanovení zástupce.

III.1 Osvobození od soudních poplatků

[9] Podle § 36 odst. 3 zákona č. 150/2002 Sb., soudní řád správní (dále jen „s. ř. s.“), *účastník, který doloží, že nemá dostatečné prostředky, může být na vlastní žádost usnesením předsedy senátu zčásti osvobozen od soudních poplatků. Přiznat účastníkovi osvobození od soudních poplatků zcela lze pouze výjimečně, jsou-li pro to zvlášť závažné důvody, a toto rozhodnutí musí být odůvodněno. Dospěje-li však soud k závěru, že návrh zjevně nemůže být úspěšný, takovou žádost zamítne.*

[10] Individuální osvobození od soudních poplatků je procesním institutem, jehož účelem je zejména ochránit účastníka, který se nachází v tíživých sociálních poměrech, před tím, aby mu byl znemožněn přístup k soudní ochraně. Účastník řízení žádající o osvobození od soudních poplatků musí v první řadě tvrdit a osvědčit, že jsou v jeho případě splněny zákonem stanovené předpoklady. Pokud tuto povinnost nesplní, správní soud nezjišťuje osobní a majetkové možnosti účastníka z úřední povinnosti (rozsudky Nejvyššího správního soudu ze dne 25. 1. 2005, č. j. 7 Azs 343/2004-50, č. 537/2005 Sb. NSS, nebo ze dne 8. 7. 2011, č. j. 3 Ads 80/2011-122). Předpokladem je, že správní soud žadatele o této povinnosti řádně poučí (rozsudek Nejvyššího správního soudu ze dne 24. 9. 2008, č. j. 1 As 63/2008-34). Typicky soud za tím účelem zasílá žadateli k vyplnění formulář týkající se jeho osobních, výdělkových a majetkových poměrů a současně jej poučí o tom, že neunese-li břemeno tvrzení a důkazní, bude jeho žádost zamítnuta (rozsudek Nejvyššího správního soudu ze dne 25. 5. 2021, č. j. 1 As 55/2021-25).

[11] Rozšířený senát Nejvyššího správního soudu v usnesení ze dne 27. 5. 2010, č. j. 1 As 70/2008-74, č. 2099/2010 Sb. NSS, k otázce osvobození od soudních poplatků zároveň uvedl, že *„budou-li podmínky podle § 36 odst. 3 věty první a věty druhé s. ř. s. splněny, pravidelně to povede k osvobození od soudních poplatků, a to v míře, která bude odpovídat majetkové nouzi účastníka řízení. Je proto žádoucí účastníka osvobodit jen částečně, lze-li po něm spravedlivě požadovat, aby byl jen z určité části svoji poplatkovou povinnost splnil. Neosvobození bude za splnění podmínek výjimkou z pravidla, pro kterou musí existovat vážné skutkové důvody, které je soud v rámci odůvodnění svého uvážení povinen přezkoumatelně vyložit, přičemž vždy musí mít na paměti, že základním smyslem a účelem uvedeného ustanovení je zajistit rovný přístup všech osob k soudní ochraně, tj. výkon ústavně zaručeného základního práva.“*

[12] V nyní posuzované věci závěr krajského soudu o částečném osvobození stěžovatele od soudních poplatků neobstojí hned z několika důvodů. Při stanovení rozsahu osvobození a výše soudního poplatku, k jehož zaplacení byl stěžovatel vyzván, krajský soud vycházel z hodnoty tyčinek Snickers, kterou stanovil na částku 100 Kč. Jedná se však

o ničím nepodloženou úvahu krajského soudu, neboť nebylo prokázáno, zda a jaké množství tyčinek Snickers měl stěžovatel na vězeňské cele, jak je získal (zda je dostal či zakoupil) a jaká byla jejich hodnota. Bez ověření těchto skutečností jsou úvahy krajského soudu nepřezkoumatelné.

[13] Krajský soud zároveň stěžovateli vytkl, že na výzvu nedoložil, jakým způsobem a z jakých finančních prostředků si tyčinky Snickers opatřil. Skutečnost, zda stěžovatel na tuto výzvu soudu reagoval, však Nejvyšší správní soud nepovažuje za relevantní pro účely posouzení stěžovatelových osobních a majetkových poměrů a jeho schopnosti soudní poplatky uhradit. Z hlediska posouzení stěžovatelových osobních a majetkových poměrů bylo třeba hodnotit výhradně jeho celkovou finanční a majetkovou situaci.

[14] Krajský soud však stěžovatele k doložení osobních a majetkových poměrů vůbec nevyzval, nezaslal mu za tím účelem standardizovaný formulář k vyplnění, ani mu neposkytl poučení k jeho vyplnění, včetně poučení o důsledcích spojených s jeho nepravdivým nebo neúplným vyplněním. Je to však právě stěžovatel, kdo měl soudu k výzvě osobní a majetkovou situaci tvrdit a doložit. Krajský soud se na stěžovatelovy majetkové poměry dotázal pouze vězeňské služby, která uvedla, že stěžovatel nebyl pracovním zařazen a nepobíral pracovní odměnu. Neměl žádné zabavitelné finanční prostředky, vězeňská služba evidovala pohledávky ve výši 175 470 Kč. Na výslovnou stěžovatelovu žádost ze dne 12. 9. 2025 o zaslání formuláře prohlášení k vyplnění krajský soud nereagoval. Pokud tedy soud zvolil postup, že stěžovateli nezaslal k vyplnění formulář, o který výslovně žádal, mohl stěžovateli alespoň poskytnout prostor k případnému doplnění tvrzení a důkazních návrhů. Avšak i v případě, že krajský soud vycházel výhradně z údajů poskytnutých vězeňskou službou, musel dospět k závěru, že stěžovatel nedisponuje prostředky k úhradě soudního poplatku, neboť nemá žádné příjmy ani majetek, pouze závazky a tvrzené exekuce. Nejvyšší správní soud proto shrnuje, že krajský soud stěžovatelovu osobní, finanční a majetkovou situaci neposoudil úplně a dostatečně a zároveň údaje poskytnuté mu vězeňskou službou vyhodnotil nesprávně.

III.2 Ustanovení zástupce

[15] Dle § 35 odst. 10 s. ř. s. *navrhovatelů, u něhož jsou předpoklady, aby byl osvobozen od soudních poplatků, a je-li to nezbytně třeba k ochraně jeho práv, může předseda senátu na návrh ustanovit usnesením zástupce, jímž může být i advokát.*

[16] Z výše citovaného ustanovení vyplývá, že zástupce lze ustanovit při současném splnění dvou podmínek: 1) jde o účastníka, u něhož jsou dány předpoklady pro osvobození od soudních poplatků, a 2) je to nezbytně třeba k ochraně jeho práv (rozsudek Nejvyššího správního soudu ze dne 24. 3. 2006, č. j. 4 Ads 19/2005-105, č. 909/2006 Sb. NSS).

[17] Krajský soud považoval za splněný předpoklad osvobození od soudních poplatků. Za nesplněnou však považoval druhou podmínku, tj. nebytnost ustanovení zástupce k ochraně práv stěžovatele. Z judikatury Nejvyššího správního soudu vyplývá, že správní soud je povinen při posuzování naplnění podmínky nezbytnosti ochrany práv žadatele přihlížet zejména k charakteru projednávané věci, k poměrům žalující osoby, k úrovni žaloby, případně dalších podání, z nichž lze dovodit úroveň povědomí žalobce o jeho právech v soudním procesu a vůbec o právních poměrech v České republice (rozsudky Nejvyššího správního soudu ze dne 30. 9. 2003, č. j. 1 Azs 5/2003-46, č. 108/2004 Sb. NSS,

pokračování

ze dne 31. 5. 2011, č. j. 5 Afs 20/2011-62, ze dne 6. 12. 2012, č. j. 9 As 155/2012-15, ze dne 20. 2. 2019, č. j. 2 As 19/2019-16, a ze dne 15. 12. 2022, č. j. 9 As 163/2022-26).

[18] Krajský soud k nezbytnosti ustanovení zástupce v napadeném usnesení uvedl, že stěžovatel dostatečně konkrétně vymezil tvrzený nezákonný zásah včetně toho, jak mělo být zasaženo do jeho práv. Z jeho podání, jakož i z dřívější komunikace v jiném soudním řízení dle krajského soudu vyplynulo, že stěžovatel je schopen dostatečně určitě formulovat své návrhy a odpovídajícím způsobem hájit svá práva. Ani s tímto hodnocením se Nejvyšší správní soud neztotožňuje.

[19] Krajský soud v napadeném usnesení nesprávně hodnotí povahu budoucího řízení, pro které stěžovatel žádá zástupce ustanovit. V této souvislosti zdůrazňuje majetkovou stránku tvrzeného zásahu, tedy ztrátu tyčinek Snickers, z čehož dovozuje závěr o bagatelní povaze věci. Podstata nezákonného zásahu však má dle stěžovatelových tvrzení spočívat v posouzení, zda vězeňská služba provedla kontrolu cel v souladu se zákonem. Nejedná se tedy o žádný bagatelní majetkový spor, nýbrž o posouzení a hodnocení toho, zda vězeňská služba posupovala při kontrole zákonně a zda přitom (ne)došlo k nezákonnému zásahu do stěžovatelových práv. Stěžovatel navíc sám soud opakovaně upozorňoval, že úbytek majetku nepatrné povahy, k němuž došlo, nepředstavuje hlavní důvod nezákonnosti zásahu. Vzhledem k tomu, že se má v daném případě jednat o sepis a podání zásahové žaloby a následné zastupování stěžovatele v soudním řízení o této žalobě, nelze opomíjet judikaturu Nejvyššího správního soudu, dle které je z hlediska podmínek řízení a přípustnosti žaloby klíčové, zda v žalobě vyličené a označené jednání z povahy věci vůbec může být nezákonným zásahem. Dále vyvstává otázka případné přípustnosti žaloby z hledisek vymezených v § 85 části věty před středníkem s. ř. s., a sice podle toho, zda se bude jednat o žalobu formulovanou jako zápůřčí, anebo určovací. S tím souvisí také otázka nutnosti předchozího využití dozorcí pravomoci státního zástupce dle § 16a zákona č. 283/1993 Sb., o státním zastupitelství, jako procesního prostředku k ochraně práv, jakož i náležitá formulace petitu žaloby, tedy návrhu toho, jak má soud rozhodnout ve věci samé. Zcela nepřipadná je v této souvislosti také argumentace krajského soudu, že stěžovatel se nemajetkové satisfakce může domáhat (a dle vlastních tvrzení se také domáhá) v občanském soudním řízení, kde je zastoupen, a tedy se postupem advokáta v civilním řízení může inspirovat i v soudním řízení správním, přičemž dle krajského soudu je vedení žaloby před správním soudem do značné míry zbytečné.

[20] S přihlédnutím k charakteru zásahové žaloby a všech výše uvedených otázek, které bude třeba v tomto případě zvažovat při sepisu žaloby a formulace jejího textu, se tak Nejvyšší správní soud neztotožňuje ani se závěrem krajského soudu stran nenaplnění podmínek pro ustanovení zástupce.

IV. Závěr a náklady řízení

[21] Na základě výše uvedených skutečností Nejvyšší správní soud dospěl k závěru, že kasační stížnost je důvodná, a proto podle § 110 odst. 1 věty první s. ř. s. zrušil napadené usnesení krajského soudu a věc mu vrátil k dalšímu řízení. V něm je krajský soud ve smyslu § 110 odst. 4 s. ř. s. vázán závěry vyslovenými v tomto rozsudku a opětovně posoudí stěžovatelův návrh na osvobození od soudních poplatků a ustanovení zástupce.

[22] V dalším řízení rozhodne krajský soud také o náhradě nákladů řízení o kasační stížnosti (§ 110 odst. 3 s. ř. s.).

P o u č e n í: Proti tomuto rozsudku **n e j s o u** opravné prostředky přípustné.

V Brně dne 15. prosince 2025

Mgr. Ing. Veronika Juříčková
předsedkyně senátu